

İDLİB'DE ATEŞKES SONRASI YOL HARİTASI

ÖMER ÖZKIZILCIK

SETA | ANALİZ

MART 2020 · SAYI 314

İDLİB'DE ATEŞKES SONRASI YOL HARİTASI

ÖMER ÖZKIZILCIK

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: X

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +3226520486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
İDLİB'DE ATEŞKES SONRASI YOL HARİTASI	8
GENEL YAKLAŞIM: ATEŞKESTEN FİİLİ GÜVENLİ BÖLGEYE	9
ANGAJMAN KURALLARININ DEĞİŞTİRİLMESİ	10
SOÇİ 2.0'IN UYGULANMASI	11
Güvenlik Koridorunun Kurulması ve Ortak Devriyelerin Düzenlenmesi	11
HTŞ'nin Dönüşümü ve Feshedilmesi	13
Türkistanlılar ve Çeçenler: Kısa Vade vs. Uzun Vade	16
Hurras ed-Din: Maliyetli Çözüm	16
Suriyeli Muhaliflerin Güçlendirilmesi	17
İDLİB DENKLEMİNE YPG'Yİ KATMAK	21
SONUÇ	22

YAZAR HAKKINDA

Ömer Özkızcık

Ömer Özkızcık SETA Güvenlik Araştırmaları Direktörlüğü'nde çalışmaktadır. Ağustos 2017-Eylül 2018 arasında Ankara'daki Ortadoğu Vakfı'nda çalışmıştır. 2016'dan itibaren Suriye Gündemi'nin baş editörlüğünü yapmaktadır. Ömer Özkızcık'in ana uzmanlık alanı genel manada Suriye krizidir. Özel olarak devlet dışı yerel aktörler arasındaki dinamiklere de odaklanmaktadır.

ÖZET

Bu analiz Türkiye'ye 5 Mart'ta varılan ateşkesi merkeze alarak İdlib sorunu çerçevesinde bir yol haritası ortaya koymaktadır.

İdlib için ilan edilen ateşkes anlaşması sonrasında ateşkesin kalıcı olması, İdlib bölgesinde güvenliğin sağlanması, Türkiye'ye yönelik göçün engellenmesi, Türkiye sınırının güvenli olması, tersine göçün başlaması ve Suriye için siyasal çözümün ön plana çıkması adına İdlib bölgesi fiili güvenli bölgeye dönüştürülmelidir. Nitekim Esed rejiminin dokuz yıllık ateşkes uygulaması göz önünde bulundurulduğunda Rus destekli rejimin İdlib'deki ateşkesi bozarak tekrar kara saldırısı başlatması beklenebilir. Bunu engellemek amacıyla İdlib bölgesi için angajman kurallarının değiştiği sinyali verilmiş ve TSK'nın caydırıcılığı ortaya konularak oldubittiye mahal verilmeyeceği gösterilmiştir. İdlib bölgesine yönelik düzenlenecek her türlü saldırıya mütekabiliyet esasına göre karşılık verilmesi gerekmektedir. Bahar Kalkanı Harekatı ile 8 hava savunma sistemi, 3 uçak ve 151 tank imha eden TSK, Esed rejimini durduracak güce ve iradeye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak Rusya'nın rejimi desteklemesi ve İdlib'deki ateşkesi bozmasını engellemek adına İdlib bölgesindeki radikal unsurların Türkiye ve Suriyeli muhalifler tarafından temizlenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan Soçi mutabakatları gereği Rusya'nın da YPG konusundaki sorumluluklarını yerine getirmesi ve YPG'yi Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusundan çıkarması elzemdir. Türkiye, Rus tarafına sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde YPG'ye karşı hareket düzenleyeceğini deklare edebilir.

İDLİB'DE ATEŞKES SONRASI YOL HARİTASI

5 Mart 2020'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Türk-Rus heyetleri arasında gerçekleşen ve altı saat süren müzakereler sonucunda İdlib bölgesi için yeni bir anlaşma ve ateşkes ilan edildi.¹ Mayıs 2019'ta Rusya destekli Esed rejiminin İdlib için ortaya konulan Soçi mutabakatını ihlal ederek başlattığı kara saldırısı ve özellikle Kasım 2019'un sonlarından itibaren yoğunlaşan saldırılar sonucunda 1,5 milyon sivil İdlib bölgesinde yerlerinden edilmiş ve Türk sınırına doğru kaçmak zorunda kalmıştı.² Rejimin saldırılarını durdurmak için Soçi mutabakatından kaynaklanan haklarını kullanan ve sivilleri koruma sorumluluğu ile hareket eden Türkiye, İdlib bölgesine yoğun bir askeri sevkiyat gerçekleştirdi. Bununla Türkiye'nin temel hedefi, Rusya ve Esed rejimine

İdlib'de tek taraflı bir askeri çözümün mümkün olmadığını göstermek ve rejimin ilerleyişini durdurmaktı. Ancak Rusya'nın desteklediği rejim güçleri ve hava kuvvetleri Türk askerlerini hedef alarak Türkiye'yi caydırma yoluna gitti.³ Hatta bazı açık kaynak ve görsel imajlarına dayandırılan iddialara göre Türk askerinin doğrudan Rus uçakları tarafından hedef alındığı da iddia edildi.⁴ Türk askerine yönelik yapılan saldırıların en önemlisi 27 Şubat 2020'de gerçekleşti.⁵ 34 askerin şehit edildiği saldırı sonrasında Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) Bahar Kalkanı Harekatı'nı başlatarak⁶ 5 Mart'a kadar Suriye rejimini havadan silahlı insansız hava araçlarıyla (SİHA) ve karadan da topçu atışlarıyla hedef alarak ağır kayıplar vermesine yol açtı.

Özellikle SİHA ve elektronik harp sistemlerin beraber kullanıldığı hareket ile Esed rejimine ait 3 savaş uçağı, 3 insansız hava aracı (İHA), 8 helikopter, 8 hava sistemi, 99 top/obüs/çok namlulu roketatar, 151 tank, 16 tanksavar, 80 zırhlı araç, 10 mühimmat deposu ve 1 kimyasal silah tesisi imha edilmiş ve 3 bin 138 rejim unsuru etkisiz hale getirilmiştir.⁷ Türkiye'nin askeri olarak kararlılığını göstermesini takiben 5 Mart'ta Rusya ile Türkiye garantörlüğünde ateşkes imzalanmış ve kamuoyuna duyurulmuştur.

Bu analiz 5 Mart'ta varılan ateşkesi merkeze almak suretiyle sahadaki dinamikleri ve İdlib bağlamında cereyan eden diplomatik ve askeri hareketliliği dikkate alarak önümüzdeki süreçte Türkiye'nin İdlib sorununu stabilize edebilmesi adına bir yol haritası ortaya koymaktadır.

1. "Türkiye ile Rusya'nın Anlaştığı Ateşkes İdlib'de Yürürlüğe Girdi", Anadolu Ajansı, 5 Mart 2020.

2. "İçişleri Bakanı Süleyman Soylu CNN TÜRK'te", CNN Türk, 4 Mart 2020.

3. "İdlib'de Askerlerimize Saldırı 5 Şehit! İşte İdlib'deki Son Gelişmeler", *Sabah*, 10 Şubat 2020.

4. "Erdogan-Soldaten Starben Durch Putins Bomben", *Bild*, 10 Mart 2020.

5. "İdlib'de 34 Asker Şehit Oldu, Tüm Rejim Unsurları Nokta Atışlarıyla Vuruluyor", TRT Haber, 28 Şubat 2020.

6. "Bakan Akar: 27 Şubat'ta Başlayan Bahar Kalkanı Harekatı Başarıyla Sürdürülmektedir", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, 1 Mart 2020.

7. "Bahar Kalkanı Harekatı Son Durum 5 Mart! Kaç Rejim Unsuru Etkisiz Hale Getirildi?", Haber 7, 5 Mart 2020.

GENEL YAKLAŞIM: ATEŞKESTEN FİİLİ GÜVENLİ BÖLGEYE

Suriye savaşında geride kalan dokuz yılda elde edilen tecrübelerden en önemlilerinden birisi ateşkesin mahiyetinin ne olduğudur. Suriye'de ilan edilen tüm ateşkeslerin ortak noktası ateşkeslerin ateşin kesilmesi manasına gelmemesidir. Suriye'de ateşkes ilanı genel olarak tarafların karadan ilerlemeyi durdurması ve hava bombardımanına geçici olarak ara vermesi manasına gelmektedir. Bu bağlamda genel olarak ateşkes ve ateşkes ihlallerini doğru anlamakta fayda vardır. Kısaca Esed rejiminin cephe hatlarından topçu birlikleri ile İdlib bölgesini hedef alması Suriye standartlarında bir ateşkes ihlali değil alışılabilir bir durum olarak anlaşılabilir. Hatta ilerleyen dönemlerde hava saldırıları dahi bu bağlamda bir ateşkes ihlali olarak görülmemektedir.

Rejim güçleri Suriye savaşından günümüze kadar Suriyeli muhaliflerle yaptığı hiçbir ateşkesle riayet etmemiş ve bölgeyi askeri olarak ele geçirmek için hava destekli kara saldırısı başlatmıştır. Bu durum için Halep, Humus, Kusaı, Darayya, Zabadaı, Guta, Dumayr, Rastan, İdlib, Dera ve Yermük kampları önemli örnekler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Esed rejimin ateşkes stratejisi her zaman için birbirine benzer şekilde olmuştur; şiddet sarmalını sürdürmek ve askeri çözümü dayatmak.⁸

Nitekim 5 Mart'ta yapılan İdlib ateşkesi sonrasında ilk üç gün içerisinde rejim 15 ateşkes ihlali gerçekleştirmiştir.⁹ İleriki adımlarda ise Esed rejimi –geçmişte olduğu gibi– gerginliği adım adım tırmandırarak Suriyeli muhaliflerin ve/veya radikal unsurların karşılık vermesini sağlamak ve bu karşılığı gerekçe göstererek Rusya ile birlikte hava saldırılarına başlamaktadır. Bu durum beraberin-

de geniş çaplı bir kara saldırısı hazırlıklarını getirmektedir. İdlib bölgesi için varılan son ateşkesin de benzer bir kaderle karşı karşıya gelmemesi için Türkiye askeri gücünü –tıpkı 27 Şubat sonrasında kullandığı gibi– etkin, cezalandırıcı ve caydırıcı bir şekilde kullanmak için hazır olmalıdır.

Türkiye, Esed rejiminin yeni bir saldırı başlatmasının önüne geçilmesi için İdlib bölgesinin hızlı bir şekilde fiili bir güvenli bölgeye çevrilmesinin faydalı olacağını değerlendirmektedir. İdlib için fiili güvenli bölge kurulmadığı sürece bu şehir için yapılan ateşkes kırılacak kalacak ve askeri çözüm ihtimalinin olduğuna inanan Rusya ve Esed rejimi siyasi çözümden uzak durarak tekrar İdlib'de askeri bir oldubittiye kalkışabilecektir. İdlib bölgesinin fiili bir güvenli bölgeye dönüştürülmesi durumunda Türkiye'nin atması gereken bazı adımlar bulunmaktadır. Bu adımlar aşağıda sıralanmaktadır.

İdlib bölgesinin fiili bir güvenli bölgeye dönüştürülmesi Türkiye açısından ciddi kazanımları beraberinde getirecektir.¹⁰ Öncelikli olarak Suriye'den Türkiye'ye doğru gelen göç dalgası durdurulmuş olacak ve Suriyeliler ülkeleri içerisinde barındırılabilir. Böylelikle Suriye'de demografik değişimin devam etmesi engellenecektir.¹¹ Ayrıca Türkiye'nin Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketleriyle kurduğu fiili güvenli bölgelere İdlib dahil edilecektir. Böylelikle Türkiye-Suriye sınırının Keseb, Ayn el-Arab, Kamışlı ve Malikiye kısımları haricinde tüm alanı güvenli bölge haline getirilmiş olacaktır. İlaveten Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin çoğunluğu Halep ve İdlib bölgesinden gelmektedir.¹² İdlib'in fiili bir

10. Burhanettin Duran, "What to do now in Idlib?", *Daily Sabah*, 8 Mart 2020.

11. Hasan Arfeh, "The Institutionalization of Demographic Change in Syria", Atlantic Council, 4 Nisan 2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/the-institutionalization-of-demographic-change-in-syria>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

12. "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması", T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2017) https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/files/17aTürkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf, Sayfa 22, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

8. Ömer Özkizilcik, "The Spiral of Violence in Idlib Threatens to Spill beyond Syrian Borders", TRT World, 30 Mayıs 2019.

9. "İdlib'den Son Dakika Haberi... Türkiye'den Esad Rejimine Ateşkes' Uyarısı: Kuvvet Kullanmaya Hazırız", *Sabah*, 9 Mart 2020.

güvenli bölge haline gelmesi bölgeye yatırımın yapılması ve tersine göçün teşvik edilmesini de beraberinde getirecektir. Temel olarak İdlib'de kurulacak fiili güvenli bölge Türkiye'nin güvenliğine ve huzuruna da hizmet edecektir.

İdlib bölgesinin fiili bir güvenli bölgeye dönüştürülmesi Türkiye açısından ciddi kazanımları beraberinde getirecektir.

Buna ilaveten İdlib bölgesinde fiili güvenli bölgenin kurulması Suriye'nin geleceği ve siyasi süreç bağlamında da ciddi kazanımları beraberinde getirecektir. Fiili güvenli bölgeyi askeri güç ile elde edemeyeceğini gören Esed rejimi ve destekçileri Suriye bağlamında mecburen siyasal çözüme odaklanmak zorunda kalacaktır. Nitekim anayasa komitesi çalışmaları son dönemde yavaşlamıştır.¹² Suriyeli muhaliflerin kontrolündeki tüm bölgeler ancak Esed rejimi için ele geçirilemez olduğu takdirde siyasal geçiş süreci ivme kazanır ve gerçekleşebilir. Çünkü Esed rejimi askeri çözümü siyasal çözüme tercih etmektedir.

Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği tüm bölgelerin Türkiye'nin himayesi altına alınması Astana sürecindeki garantör ülke olan Türkiye'nin sorumluluğunu yerine getirmiş olması demektir. Ancak Türkiye sahada askeri güçle bulunması ve güvenli bölgeler inşa etmesiyle garantör olduğu kesimlerin hakları ve çıkarlarını koruyabilir. Askeri çözümün önünün kapanmasıyla ise diplomasi ve doğrudan müzakerelerin güçlenmesi beklenebilir.

12. "Syria's Opposition Insists Constitutional Committee be Moved to Damascus", TASS, 3 Aralık 2019, <https://tass.com/world/1095281>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

ANGAJMAN KURALLARININ DEĞİŞTİRİLMESİ

Moskova'da düzenlenen zirveden çıkan sonucu açıklamak üzere basının karşısına geçen iki devlet başkanının yaptığı açıklamalar arasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kilit bir cümlesi bulunmaktadır:

Türkiye bu süreçte rejimin yapabileceği her türlü saldırıya tüm gücüyle ve tüm sahada cevap verme hakkını saklı tutacaktır.¹³

Bu cümle daha önceki angajman kurallarının değiştiğini gösteren bir ifade olarak anlaşılmalıdır. Öncesinde ifade edilenin aksine rejimin sadece Türk askerine yönelik saldırısına değil¹⁴ her türlü saldırıya karşı misilleme uygulanacağını mesajını içermektedir. Nitekim Esed rejiminin İdlib'e yönelik herhangi bir saldırısına ancak misliyle karşılık verilmesi alışılmış ateşkes stratejisini uygulamaktan alıkoyabilir.

Rejimin her türlü saldırısına karşılık verilerek İdlib bölgesi fiili olarak güvenli bölgeye dönüştürülebilir. Eğer rejimin yapacağı saldırılara gerekli karşılık verilmez ve TSK yerine Suriyeli muhalifler ve/veya radikal unsurların rejime cevap vermesinin önü alınmazsa bu durum hem Rusya ve Esed rejimi için İdlib'e saldırmak adına bir bahane oluşturacak hem de zamanla rejime TSK'nın Bahar Kalkanı Harekatı ile oluşturduğu caydırıcılığı zayıflatma imkanı verecektir. Buna ilaveten İdlib bölgesindeki silahlı ve sivil yapılar nezdinde Türkiye'nin kararlılığını sorgulanma ihtimali de ortaya çıkabilecektir.

Bu bağlamda Esed rejimi unsurlarının düşman olarak ilan edilmesi ve rejimin kara bir-

13. "Moskova'daki Tarihi İdlib Zirvesinden Ateşkes Kararı Çıktı! Bu Gece Yürürlüğe Girecek", Haberler, 5 Mart 2020, <https://www.haberler.com/erdogan-ve-putin-arasindaki-idlib-zirvesi-sona-12985324-haberi>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

14. "Son Dakika... Bakan Akar'dan Net Mesaj: 'Bir Saldırı Olursa Misliyle Karşılık Verilecek'", Milliyet, 19 Şubat 2020.

liklerinin olası ilerleme girişiminde doğrudan hedef alınacağına açıklanması önemlidir. Nitekim saldırın rejim unsurlarını yıpratmak yerine yok etmek üzerine kurulacak bir angajman İdlib bölgesini adım adım fiili güvenli bölgeye dönüştürecektir. Her ne kadar İdlib'de savaşmazlık durumu olsa da TSK gerektiğinde karşı saldırılarını tekrar başlatabileceğini belirtmiştir. İdlib bölgesinde mütekabiliyet esaslarının uygulanması ve doğrudan alanın korunması beraberinde İdlib bağlamında inisiyatifin TSK'da bulunmasını ve bölgenin daha güvenli olmasını getirecektir. Rus ve Türk askeri taraflarının görüşmelerinde İdlib bölgesi için angajman kuralları ve mütekabiliyet esasları açıkça aktarılabilir. Kısaca Türkiye'nin İdlib bölgesindeki sivilleri düşman ateşinden koruması ve caydırıcılığını sürdürebilmesi elzemdir.

İdlib bölgesindeki angajman kurallarının değiştirilmesi adına TSK bölgedeki atış destek vasıtalarını ve hava savunma sistemlerini tahkim ederek askeri gücünü arttırmalıdır. Gerekli olduğunda tekrar SİHA'ların kullanılması da önemlidir. Bu minvalde 5 Mart'ta imzalanan anlaşma sonrasında TSK'nın İdlib bölgesindeki askeri güçlerini takviye etmeye devam etmesi önemli bir adım olarak anlaşılmalıdır.¹⁵ Ayrıca Bahar Kalkanı Harekatı süresince imha edilen 8 hava savunma sistemi ile Esed rejiminin hava savunma sistemlerinin Türkiye için engelleyici bir unsur olmadığı ispat edilmiş ve düşürülen 3 rejim uçağı ile de gerektiğinde Esed rejiminin hava saldırılarına karşılık verilebileceği ve bu saldırıların engellenebileceği ispat edilmiştir.¹⁶ Ancak İdlib'deki angajman kurallarının değiştirilmesi İdlib bölgesi için fiili güvenli bölge inşası

adına yeterli olmayacaktır. Nitekim İdlib bölgesinde ateşkesi ihlal etme potansiyeline sahip olan diğer bir aktör de Rusya'dır. Moskova yönetimiyle ikili ilişkilere ilaveten Ankara masaya daha güçlü oturabilmek adına İdlib sahasındaki bazı dengeleri değiştirmek zorundadır ve Rusya'ya karşı Suriye bağlamında farklı konuları vurgulamaya başlamalıdır.

SOÇİ 2.0'IN UYGULANMASI

Güvenlik Koridorunun Kurulması ve Ortak Devriyelerin Düzenlenmesi

Türkiye ile Rusya'nın imzaladığı anlaşmada M4 kara yolunun 6 kilometre güneyi ve kuzeyinde bir güvenlik koridorunun inşa edilmesi ve 15 Mart'tan itibaren Rusya ile ortak devriyelere başlanması kararlaştırılmıştır.¹⁷ Her ne kadar ateşkesin uygulanması güvenlik koridoru ve ortak devriye maddelerinden önce geliyor olsa da İdlib için yapılan önceki Soçi mutabakatının tecrübesi gösteriyor ki Rusya maddelerin Türkiye'ye bakan tarafı uygulanmadığı takdirde mutabakata kendisinin riayet edip etmemesine bakmaksızın bu durumu gerekçe göstererek kendi bombardımanını meşrulaştırmaya çalışıyor. Önümüzdeki süreçte böyle bir olasılığın önüne geçilmesi elzemdir. Ancak Türkiye ne kadar iyi niyetle süreci yürütmeye çalışıyor olsa da güvenlik koridoru ve ortak devriye maddeleri sahada ciddi engellerle karşı karşıyadır.

Öncelikle güvenlik koridorunun oluşturulacağı bölge ele alındığında Turunba köyünden

15. "The Turkish Convoy that Crossed Today to #Idlib", Idlib Post, 8 Mart 2020, <https://twitter.com/IdlibEn/status/1236642354284711936>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

16. "Bahar Kalkanı Harekatı Son Durum 5 Mart! Kaç Rejim Ursuru Etkisiz Hale Getirildi?".

17. "Erdoğan-Putin Zirvesi Sonrası İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'ndeki Durumun İstikrarlaştırılmasına İlişkin Muhturaya 5 Mart 2020 tarihli Ek Protokol Kapsamında Belirlenen Güvenlik Koridoru ve Devriye Güzergahı", Suriye Gündemi, 5 Mart 2020, <http://www.suriyegundemi.com/2020/03/05/erdogan-putin-zirvesi-sonrasi-idlib-gerginligi-azaltma-bolgesindeki-durumun-istikrarlastirilmesine-iliskin-muhturaya-5-mart-2020-tarihli-ek-protokol-kapsaminda-belirlenen-guvenlik-koridoru-ve>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

dağlarına kadar olan kısım Türkistan İslam Partisi'nin kontrolündedir.²¹ Ayn el-Havr'a kadar olan Kürt dağları ve Türkmen dağlarında kalan güvenlik koridoru alanı ise birçok farklı silahlı grubun bulunduğu bir bölgedir. Bu bölgede Türkmen gruplar ve UÖC'nin yanı sıra HTŞ, Türkistan İslam Partisi, Çeçen ve diğer yabancı gruplar da bulunmaktadır.²² Ayrıca bu silahlı yapılara ilaveten hücrel bir yapılanma içerisinde El-Kaide'nin resmi Suriye temsilcisi Hurras ed-Din de varlık göstermekte ancak alan hakimiyetleri yoktur.²³

Birçok farklı silahlı grubun varlık gösterdiği bu alanda güvenlik koridorunun inşa edilmesi ve Türk-Rus ortak devriyelerin düzenlenmesinde belirli zorluklarla karşı karşıya gelineceği hesaba katılmalıdır. Suriyeli muhaliflerin ve sivil halkın ikna edilmesi nispeten daha kolay olsa da bölgedeki sivillerden Rus bombardımanında yakınına kaybedenlerin Rus askerlerine tepki göstermesi beklenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır. Ancak devriyelerin gerçekleşmesini sağlamak adına HTŞ, Hurras ed-Din, Türkistan İslam Partisi ve Çeçen gruplar için çözüm formülü bulunması gerekmektedir. İlk Soçi mutabakatında belirlenen Türk-Rus ortak devriyeleri benzer sebeplerden ötürü gerçekleştirilememiştir. Nitekim ortak devriyeler esnasında olası komplikasyonların meydana gelmesi muhtemeldir. Bu bağlamda İdlib'de bulunan radikal unsurlar ve hücre yapılarının konvoya yönelik şu tehditleri söz konusudur:

- El yapımı patlayıcı saldırısı
- Bombalı araç saldırısı
- Yol kesme girişimleri
- Devriyeye pusu atılması
- Farklı saldırı biçimleri

21. İsmi vermek istemeyen UÖC üyesi ile mülakat, WhatsApp, 7 Mart 2020.

22. İsmi vermek istemeyen UÖC üyesi ile mülakat, WhatsApp, 7 Mart 2020.

23. İsmi vermek istemeyen UÖC üst düzey yönetici ile mülakat, WhatsApp, 9 Mart 2020.

Bu tarz tehditlere karşı bir yandan önlem alınması gerekirken Rus askeriyle ortak devriye gezen Türk askeri olası saldırı durumunda Rus askerlerini korumak zorunda kalacaktır.

Güvenlik koridorunun inşası ve ortak devriyelerin gerçekleştirilmesi bağlamında öncelikli olarak HTŞ'yi ve daha sonra diğer örgütleri ele alarak özel çözüm formülleri üretilmelidir.

HTŞ'nin Dönüşümü ve Feshedilmesi

HTŞ'nin Soçi 2.0 anlaşmasına yönelik tutumu anlaşmanın uygulanabilirliği açısından oldukça önemlidir. Nitekim İdlib bölgesinde TSK'dan sonra en güçlü silahlı yapı HTŞ'dir. Özellikle Rusların HTŞ varlığını İdlib'e yönelik saldırılar için gerekçe gösteriyor olması²⁴ Türkiye açısından kilit rol oynayabilir. Bu bağlamda HTŞ'nin son dönemde geçirdiği dönüşümü doğru anlamak gerekmektedir. Ancak HTŞ'deki dönüşümün bir çözüm olmayacağı da unutulmamalıdır. Nitekim HTŞ demokratik veya çoğulcu bir oluşuma evrilsen dahi BM,²⁵ ABD,²⁶ Rusya²⁷ ve Türkiye²⁸ nezdinde terör örgütü olarak tanımlanmaktadır. HTŞ'de yaşanan dönüşümü doğru anlamak, HTŞ sorunu için daha verimli ve Suriyelilerin geleceği için daha güvenli bir çözüm bulmak adına önemlidir.

HTŞ özellikle 2019'da İdlib bölgesindeki Suriyeli muhaliflere askeri olarak galip gelerek

24. "Turkey Failed to Fulfill 'a Couple of Key Commitments' in Idlib, Lavrov Says", TASS, 4 Şubat 2020, <https://tass.com/politics/1116407>. (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

25. "Security Council ISIL (Da'esh) and Al-Qaida Sanctions Committee Amends One Entry on Its Sanctions List", Birleşmiş Milletler, 5 Haziran 2018, <https://www.un.org/press/en/2018/sc13365.doc.htm>. (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

26. "Amendments to the Terrorist Designations of al-Nusra front", ABD Dışişleri Bakanlığı, 31 Mayıs 2018, <https://www.state.gov/amendments-to-the-terrorist-designations-of-al-nusra-front>. (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

27. "Foreign Ministry Blames Terrorists for Death of Russian, Turkish Military Experts in Syria", TASS, 6 Şubat 2020, <https://tass.com/defense/1117171>. (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

28. "Turkey Designates Syria's Tahrir al-Sham as Terrorist Group", Reuters, 31 Ağustos 2018.

İdlib bölgesini hakimiyeti altına almasıyla²⁹ beraber bölgeyi tek başına kontrol edemeyeceğini görmüş ve Rusların saldırısı sonucunda adım adım tavizler vermeye başlamıştır. HTŞ ve eski Nusra'nın İdlib'den çıkmaya zorladığı Suvvar eş-Şam, Ahrar eş-Şam, Nureddin Zengi Hareketi, Hazm Hareketi, Atarip devrimcileri ve sembolik önemi haiz meşhur Ebu Tow künyeli güdümlü antitank füze kullanıcısının³⁰ dahi İdlib'e geri dönmesine karşı çıkılmamış ve Türkiye tarafından eğitilip donatılan SMO birliklerinin Afrin ve Fırat Kalkanı Harekatı bölgelerinden şehre gelmesine izin verilmek durumunda kalınmıştır.³¹ Ayrıca ilk defa HTŞ'nin kurduğu sivil hükümete rakip ve uluslararası tanınırlığı olan Suriye Geçici Hükümeti ve Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) İdlib bölgesine girebilmiştir.³² SMDK Başkanı Enes Abdi, Suriye Geçici Hükümeti Başkanı Abdurrahman Mustafa ve Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanı Selim İdris İdlib bölgesine geçmiş, cephe hatlarını ve sivil halkı ziyaret etmiştir. Tüm bu gelişmelerden daha önemlisi ise İdlib bölgesine TSK ağır silah, tank ve topla büyük sayılarda giriş yapmış ve bölgede konuşlanmıştır. HTŞ, Ruslar ve Esed rejimin İdlib'e saldırmasından önce söylem düzeyinde TSK'nın İdlib'deki varlığının gözlem noktalarıyla sınırlı olduğunu ve Türkiye'nin tank gibi ağır silahlarını bu şehre sevk edemeyeceğini iddia etmiştir. Ne var ki TSK'nın askeri manada İdlib içerisinde bir tehdit oluşturacak herhangi bir varlığa müsaade etmeyeceğini vurgulamış

olması Türkiye'nin hareket tarzının anlaşılması açısından son derece önemlidir.³³

HTŞ içerisindeki diğer değişim ve dönüşüm göstergeleri ise örgütün söylem düzeyinde değişim gösteren dil kullanımı olmuştur. HTŞ eskiye nazaran çok daha az dini ve mezhepçi bir söylem kullanırken kendisini Suriye devrimiyle özdeşleştirmektedir. Bu bağlamdaki beyanlarında özellikle "Türk halkı" vurgusundan sonra doğrudan Türkiye'ye teşekkür etmesi dikkat çekmektedir.³⁴ Türkiye'nin sahada koymuş olduğu mücadele bölge halkının desteğini tam manasıyla kazanmasına ve radikal örgütlerin Türkiye'ye karşı doğrudan konum alamamasına yol açmıştır. Nitekim İdlib'de Türkiye'ye karşı pozisyon almak İdlib halkına karşı pozisyon almak manasına gelmektedir.

Tüm bu değişime ilaveten örgütsel yapı itibarıyla da HTŞ önemli bir değişim göstermiştir. Özellikle yurt dışına yönelik hiçbir tehdit oluşturmadıklarını ve hiçbir örgüte İdlib'i kullanarak yurt dışında saldırı düzenleme izni veremeyeceklerini vurgulamaları³⁵ örgütün meşru bir aktör haline gelme çabasını da göstermektedir. Bu bağlamda Taliban ile ABD arasında yapılan son anlaşma örgüt için bir örnek teşkil etmektedir.³⁶ Yine benzer sebeplerle HTŞ'nin giderek yerleştiği ve örgüt içerisinde yer alan yabancı savaşçı oranının ciddi oranda azaldığı görülmektedir.³⁷ Yurt dışından yabancı savaşçı gelmesi için

29. Murat Yeşiltaş ve Ömer Özkizilcik, "Interfaccional Dynamics and the Future of Idlib", *SETA Analiz*, Sayı: 48, (Ocak 2019).

30. "The return of the legendary ATGM operator nicknamed 'Abu Tow' to the frontlines of #Idlib. This has much symbolic meaning"; bkz. Ömer Özkizilcik, Twitter, 11 Şubat 2020, <https://twitter.com/OmerOzkizilcik/status/1227271167343497216>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

31. İsmi vermek istemeyen Suriye Milli Ordusu üst düzey komutanı ile mülakat, Havar Kilis, 9 Şubat 2020.

32. "The internal balances of the #Idlib have changed & #HTS lost his supremacy"; bkz. Ömer Özkizilcik, Twitter, 26 Şubat 2020, <https://twitter.com/OmerOzkizilcik/status/1232697243993563138>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

33. İsmi vermek istemeyen İdlibli gazeteci ile mülakat, WhatsApp, 28 Aralık 2019.

34. Aymenn Jawad al-Tamimi, "Hay'at Tahrir al-Sham Statement on Ankara-Moscow Agreement", Pundicity, 7 Mart 2020, <http://www.aymenn-jawad.org/2020/03/hayat-tahrir-al-sham-statement-on-ankara-moscow>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

35. "İdlib'de Cihatçı Faktörü: Ebu Muhammed el-Cevlani ile Söyleşi", International Crisis Group, 20 Şubat 2020, <https://www.crisisgroup.org/tr/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/jihadist-factor-syrias-idlib-conversation-abu-muhammad-al-jolani>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

36. "Joint Statement on the Signing of the U.S.-Taliban Agreement", ABD Dışişleri Bakanlığı, 6 Mart 2020, <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-signing-of-the-u-s-taliban-agreement>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

37. İsmi vermek istemeyen UÖC üyesi ile mülakat, WhatsApp, 20 Şubat 2020.

çağrıda bulunmayan örgüt içerisinde –yönetim kademesi de dahil olmak üzere– giderek yabancı uyruklu kişiler azalmakta ve yerlerini Suriyeliler almaktadır. Bu bağlamda HTŞ'nin değişiminden rahatsız olan daha radikal üyelerin ve özellikle yabancı uyrukluların HTŞ'den ayrılarak Hurras ed-Din başta olmak üzere diğer radikal örgütlere katıldıkları görülmektedir.³⁸ Örneğin ateşkes anlaşmasından sonra 200–400 arası HTŞ üyesi örgütün tavrına tepki göstermiş ve ayrılıp Hurras ed-Din'e katılmıştır.³⁹ HTŞ'nin giderek Suriyelileşmesi bir taraftan diğer Suriyeli muhalif gruplara daha ılımlı bakmasına yol açmakta diğer taraftan da Suriye halkının taleplerine karşı daha olumlu yaklaşmasını beraberinde getirmektedir.

HTŞ bağlamında yaşanan diğer –ve belki de sosyal anlamda en önemli– gelişme ise örgütün İdlib bağlamında kendisine biçtiği “İdlib'in savunucusu” rolü bitmiş ve bu minvalde halk nezdinde oluşturduğu meşruiyet de zayıflamıştır. Diğer yandan Türkiye İdlib halkını koruyabilecek tek güç olduğu ispatlamış ve radikal örgütlerin meşruiyet alanlarını ellerinden almıştır. İlâveten Türk askerinin İdlib'de doğrudan rejimle savaşmış olması da HTŞ'nin bedel ve mücadele üzerinden kurduğu meşruiyeti boşa çıkararak bir gelişme olmuştur. TSK'nın İdlib halkı için yaptığı ortadayken HTŞ'nin Türkiye'ye karşı hareket etmesi örgütün yıllardır kazanmaya çalıştığı halkı karşısına alması anlamına gelecektir.

Türkiye bu bağlamda Suriyeli muhalifler üzerinden HTŞ sorununu kalıcı bir şekilde çözmek için örgütün kendisini lağvedeceği ve Suriyeli üyelerin bireysel olarak Suriyeli muhaliflere katılacağı bir denklem kurabilir. Bunun gerçekleşmesi için İdlib'de Türkiye açısından elde edilen momentumun kullanılması, örgüt lider kadrolarına çıkar yol sunulması ve buna direnç göstermesi

durumunda ise örgütün doğrudan Türkiye tarafından hedef alınacağı Suriyeli muhalifler tarafından vurgulanabilir ve bölge halkı ile muhaliflerin HTŞ'ye karşı aktive olacakları ifade edilebilir. Nitekim TSK 2 Şubat'ta başlayan sevkıyla İdlib bölgesindeki en güçlü silahlı yapı haline gelmiştir. Türkiye'nin SİHA kapasitesinin ne denli etkin olduğu görülmüş, bölgede toplamda 30'un üzerinde Türk askeri noktası inşa edilmiş⁴⁰ ve TSK yüzlerce tank ve topçuyla bölgede konuşlanmıştır. Ayrıca SMO'nun ve UÖC'nin de İdlib'de varlığını Türkiye'nin desteğiyle artırdığı bir denklemde HTŞ'nin Türkiye karşıtı bir noktada konum alması mümkün görülmemektedir. Türkiye'nin ve Suriyeli muhaliflerin kararlı ve net olması durumunda HTŞ'nin kendisini fes etmesinden başka çıkar yolu görünmemektedir. Hatta HTŞ içerisinde en üst kademeye varıncaya kadar örgütü lağvetme fikrinin giderek daha sesli bir şekilde dillendirildiği bazı kaynaklarca ifade edilmektedir.⁴¹

Güvenlik koridorunun inşası ve ortak devriyeler bağlamında HTŞ'yi ve diğer örgütleri ele alarak özel çözüm formülleri üretilmelidir.

An itibarıyla HTŞ içerisinde kendisini lağvetme fikrini dillendirenlere karşı örgüt içerisinde karşı çıkanların temel argümanı HTŞ'nin kendisini lağvetmesi durumunda örgüt üyelerinin Hurras ed-Din gibi daha radikal örgütlere katılması ve İdlib bölgesinde El-Kaide ile ilintili grupların güçlenmesi sonucunda İdlib'in daha meşru bir hedef olması tehlikesidir. Suriyeli muhalifler HTŞ üzerinde baskı kurabilir ve bu tehlikeye karşı iki farklı çözüm yolu

38. İsmi vermek istemeyen İdlib sivil toplum üyesi ile mülakat, WhatsApp, 21 Şubat 2020.

39. İsmi vermek istemeyen UÖC üyesi ile mülakat, 9 Mart 2020.

40. “Yabancı Devletlerin Suriye'deki Askeri Üs ve Noktaları”, Suriye Gündemi, 9 Mart 2020, <http://www.suriyegundemi.com/2020/03/09/yabanci-devletlerin-suriye-deki-askeri-us-ve-noktalari>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

41. İdlib yerel gazeteci Muhammed Raşid ile mülakat, 1 Mart 2020.

ortaya koyulabilir. Birincisi HTŞ'nin kendisini lağvetmeden ismini değiştirerek örgüt olarak varlığına devam etmesi ve UÖC'ye katılıp Suriyeli muhaliflerin şemsiyesi altına girmesidir. Ancak bu seçeneğin ne denli etkili ve uluslararası kamuoyunu ne denli ikna edici olduğu şüphelidir. İkinci bir seçenek ise örgütün kendisini lağvetmesi ve üyelerinin bireysel olarak diğer askeri gruplara katılması olacaktır. Böyle bir durumda ise HTŞ'den ayrıldıktan sonra diğer radikal örgütlere katılan tüm unsurların meşru hedef haline geleceklerini bilmeleri gerekmektedir. HTŞ'nin kendisini lağvetmesiyle beraber TSK ve Suriyeli muhaliflerin eş güdüm içerisinde radikal unsurlara karşı harekete geçmeleri elzem olacaktır. Birinci seçeneğin çözüm oluşturmaması tehlikesi varken ikinci seçeneğin ise Türkiye açısından askeri maliyeti yüksektir. Ancak tüm İdlib resmine bakıldığında şehri fiili bir güvenli bölgeye dönüştürmenin Türkiye açısından ciddi kazanımları da olacaktır.

Türkistanlılar ve Çeçenler: Kısa Vade vs. Uzun Vade

Türkistan İslam Partisi ve Çeçen grupların İdlib bölgesinde kendisine ait özel bir alan oluşturduğu ve askeri olarak ciddi bir etkinliğe sahip olduğu görülmektedir. Türkistan İslam Partisi özellikle Cisir eş-Şuğur bölgesini kontrol etmektedir. Çeçen gruplar ise özellikle Türkmen ve Kürt dağlarında bulunmaktadır.⁴² Türkiye'nin güvenlik koridoru ve Rus-Türk ortak devriyelerine karşı ciddi bir sorun teşkil etmeyecekleri değerlendirilmektedir. Nitekim Türkistan İslam Partisi ve Çeçen gruplar stratejik seçim olarak Suriyelilerden ayrı bir politika izlememe ve kendilerine içeride düşman edinmemeyi tercih etmektedir. Bu bağlamda geçmiş yıllarda siyasi kararlara, anlaşmalar

ra saygılı olmuş ve Suriyelilerin tasvip etmediği dönemlerde rejime saldırılar düzenlememiştir.

Buna ilaveten Türkistan İslam Partisi ve Çeçen grupların kültürel ve etnik aidiyetlerinden dolayı Türkiye'ye karşı cephe almayacakları değerlendirilmektedir. Suriyeli muhaliflerin Türkistan İslam Partisi'ne kısa vadede gerekli garantileri vermesi önemlidir ancak uzun vadede somut bir çözüm yolu görünmemektedir. Uzun dönemli yol haritası bir yana İdlib'deki son anlaşmanın uygulanması için Suriyeli muhaliflerin Türkistan İslam Partisi ve Çeçen gruplarla gerekli görüşmeleri gerçekleştirmesi durumunda ciddi bir engel teşkil etmeyecekleri değerlendirilmektedir. Nitekim iki yapı da Suriyelilerin taleplerine büyük önem vermekte ve bunu hayatta kalma stratejisi olarak benimsemektedir.

Hurras ed-Din: Maliyetli Çözüm

Türkiye'nin İdlib bölgesinde fiili bir güvenli bölge kurması noktasında en büyük potansiyel tehlikeyi Hurras ed-Din ve onunla birlikte hareket eden "Müminleri Teşvik Et" operasyon odasındaki diğer radikal örgütler teşkil etmektedir. Hurras ed-Din'in lideri Humam Şami Türkiye ve Rusya arasında yapılan anlaşma sonrasında ses kaydı yayımlayarak anlaşmayı reddetmiştir. Yaptığı konuşmada tüm zorluklar ve fakirliklere rağmen cihada devam çağrısı yapan Humam gerilla savaşıyla düşman güçlerinin terörize edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yaptığı konuşmasında dikkat çeken diğer bir husus ise yardım eden devletlerin (yani Türkiye'nin) sözlerine aldanmaması ve onlara güvenerek hareket edilmemesi gerektiği uyarısı olmuştur.⁴³

Genel manada Hurras ed-Din eski Nusra'dan ayrılarak El-Kaide'ye biatını devam ettirerek bu

42. İsmi vermek istemeyen UÖC savaşçısı ile mülakat, WhatsApp, 9 Mart 2020.

43. Aymenn Jawad al-Tamimi, "Oh People of al-Sham: Be Steadfast, Be Steadfast"- New Speech by Sheikh Abu Himam al-Shami of Hurras al-Din", Pundicity, 9 Mart 2020, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/oh-people-of-al-sham-be-steadfast-be-steadfast>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

örgütün Suriye temsilcisi olmuştur.⁴⁴ HTŞ ile ciddi sorunları olan örgüt ondan çekindiği için istediği ölçekte saldırı düzenleyememiş ve HTŞ'nin kendilerini engellediğinden ve ağır silahlarına el koyduğundan şikayetçi olmuştur.⁴⁵ Hurras ed-Din, İdlib bölgesindeki diğer tüm radikal örgütleri “Müminleri Teşvik Et” operasyon odasında toplamıştır. Operasyon odasında en dikkat çekici diğer örgüt ise Ensar el-Tevhid olmuştur. Eski Cund el-Aksa üyelerinden oluşan yapı söz konusu örgüt döneminde DEAŞ'a gizli olarak biat etmekle suçlanmış ve Ahrar eş-Şam ile savaşmıştır. Daha sonraki dönemde HTŞ ile çatışan Cund el-Aksa, DEAŞ'a biatını açık etmiş fakat savaşı kaybederek yeniden yapılanmıştır.⁴⁶ Nitekim örgüt içerisinde DEAŞ'a biat etmediklerini ifade eden bireyler Ensar el-Tevhid'i kurmuştur.

İdeolojik olarak Ensar el-Tevhid ve Hurras ed-Din Türk askerini ve Suriyeli muhalifleri “mürted” olarak tanımlayarak din dışı görmektedir. Bundan dolayı bu radikal örgütler sadece Rusya bağlamında değil aynı zamanda Türkiye için de ciddi bir tehdittir ve elimine edilmesi gerekmektedir. Ancak gerilla savaşında son derece tecrübeli ve etkin olan bu radikal örgütleri askeri olarak elimine etmek Türkiye için maliyetli olacaktır. Buna ilaveten HTŞ'nin lağvedilmesi ile Hurras ed-Din'e yoğun geçişlerin yaşanması durumunda Türkiye için bu kanattan gelen tehdit ciddi oranda büyüyecektir. Türkiye'nin bu maliyeti üstlenmesi bir yandan İdlib bölgesinde eskiye nazaran daha yoğun varlık gösteren Türk askerinin korunması için önemliken diğer yandan da şehirde kalıcı bir ateşkesi sağlamanın fay-

daları bu maliyetten çok daha fazladır. Nitekim İdlib'de kırılğan bir ateşkesin Türkiye için oluşturabileceği olası maliyet de çok ciddi bir boyut teşkil etmektedir.

İdlib'i fiili güvenli bölgeye çevirmek ve Rusya ile ortak devriyeleri gerçekleştirebilmek için Hurras ed-Din ve “Müminleri Teşvik Et” operasyon odası üyelerinin etkisiz hale getirilmesi elzemdir. Türkiye'nin nokta atışlarında sergilediği başarılar da göz önünde bulundurularak istihbarata dayalı SİHA operasyonlarıyla bu radikal örgütler hedef alınmalı ve karadan Suriyeli muhaliflerin kullanımıyla örgütler elimine edilmelidir. Nitekim Rus hava saldırılarında yaşanan ağır sivil kayıpların Türkiye'nin SİHA saldırılarında yaşanmadığı ispat edilmiştir. Ayrıca kara unsuru olarak Türk askeri yerine Suriyeli muhalifleri kullanmak Türkiye açısından maliyeti düşürecektir. HTŞ'nin lağvedilmesinden sonra gerçekleşecek İdlib'deki temizlik operasyonu sonrasında Hurras ed-Din ve diğer radikal örgütlerin tümüyle yok olmaması kuvvetle muhtemeldir. Yeraltına inecek olan örgüt üyelerinin Türk askerine karşı saldırılar düzenlemesi de olasıdır. Bu duruma karşı istihbarata dayalı güvenlik tedbirlerinin artırılması ve SİHA'ların İdlib semaları üzerinde düzenli olarak uçması gerekmektedir. Ayrıca ABD ve Rusya ile de istihbarat paylaşım anlaşmaları yapılabilir.

Suriyeli Muhaliflerin Güçlendirilmesi

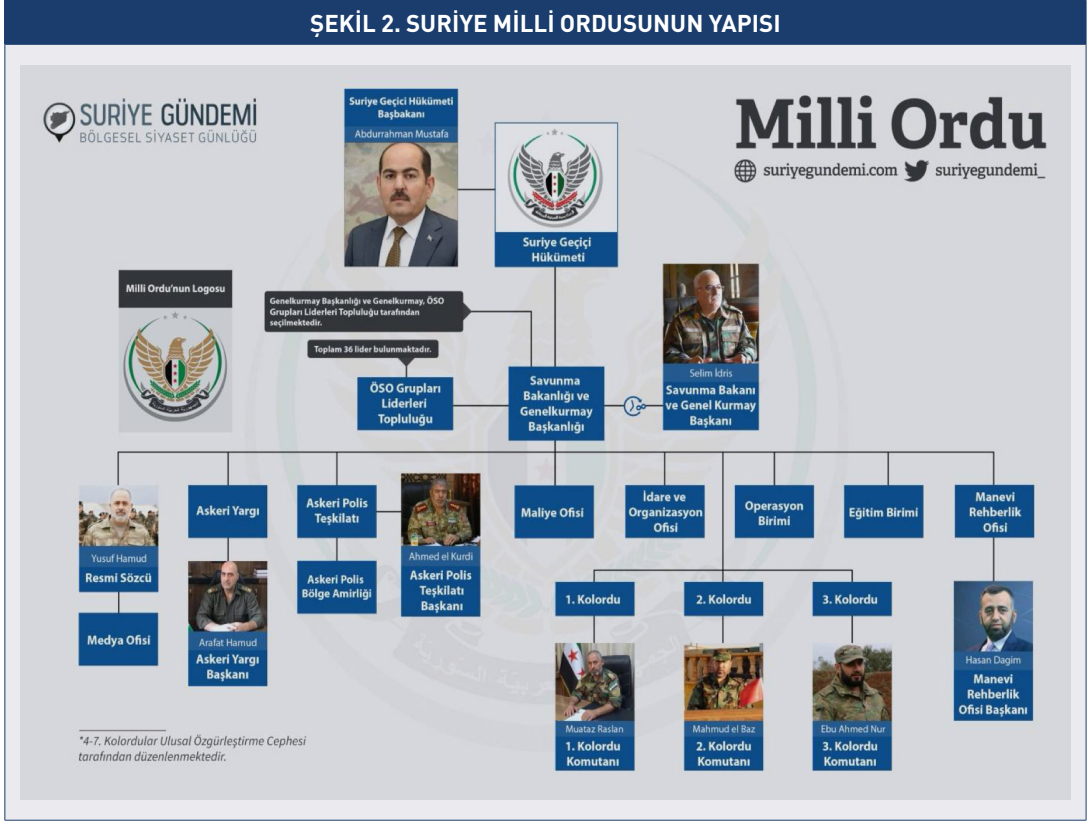
İdlib bağlamında fiili bir güvenli bölgenin kurulması ve kalıcı olması için Suriyeli muhaliflerin güçlendirilmesi kilit öneme sahiptir. Öncelikle dışarıdan gelecek tehdit (Esed rejimi saldırısı) karşısında cephe hatlarını tutarak gerekli olduğunda Türkiye ile beraber savaşma kabiliyeti yüksek ve donanımlı bir yerel müttefike ihtiyaç vardır. An itibarıyla HTŞ saldırıları, Rus bombardımanı ve

44. “Hurras al-Din”, Counter Extremism Project, 27 Şubat 2018, <https://www.counterextremism.com/threat/hurras-al-din>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

45. Aymenn Jawad al-Tamimi, “Hurras al-Din: Relations with Other Factions and Internal Dynamics (Interview)”, Pundicity, 17 Şubat 2020, <http://www.aymennjawad.org/2020/02/a-muhajir-in-al-sham-interview-ii>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

46. İsmi vermek istemeyen UÖC üst düzey üyesi ile mülakat, Gaziantep, 10 Şubat 2020.

ŞEKİL 2. SURIYE MİLLİ ORDUSUNUN YAPISI

ve devam ettirmelidir. Ayrıca muhaliflerin insan kaynağını çoğaltmak ve yarı zamanlı savaşçı modelinden tam zamanlı asker modeline yükseltmek adına muhaliflerin maaşları ve finansal gelirleri artırılabilir. Özellikle finansal anlamda uluslararası paydaşlar aracılığıyla Suriyeli muhaliflere ek finans kaynağı kazandırılabilir. İdlib bölgesini radikal unsurlardan temizleme programı oluşturup Suriyeli muhaliflere gerekli finansal desteğin bulunması imkansız değildir. Bu bağlamda Suriyeli muhaliflerin güçlendirilmesi Türkiye'nin elini Hurras ed-Din ve diğer radikal örgütlere karşı güçlendirecek ve Türkiye için maliyetleri de azaltacaktır. Özellikle radikal örgütlerin elimine edilmesi sonrasında, bu örgütlerin yeraltına inerek hücre yapıları üzerinden saldırı düzenleme ihtimaline karşı Suriyeli muhalifler aktif rol üstlenmelidir. Başta DEAŞ olmak üzere radikal örgütlere karşı güvenlik güçlerinin eğitimi ve dona-

tilması için ABD'nin programı devam etmektedir. 2016'ya kadar bazı Suriyeli muhalif gruplara bu bağlamda resmi olarak destek veren ABD⁴⁸ gerekli görüşmeler ve anlaşmalar sağlandığı takdirde İdlib bağlamında Türkiye'ye destek verebilir.

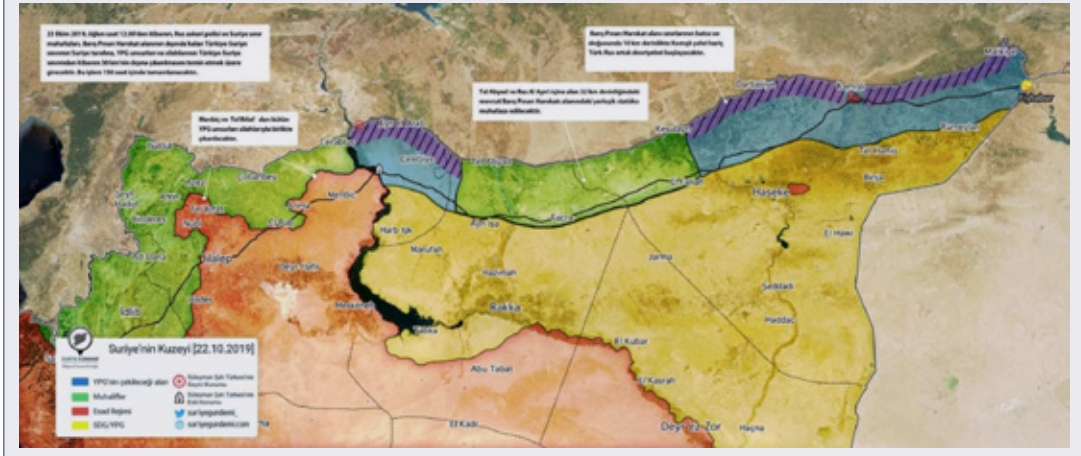
Suriyeli muhaliflerin daha efektif hareket etmesinin sağlanması ve Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerinde daha etkin rol oynayabilmeleri için SMO'nun yapısının güçlendirilerek İdlib'deki UÖC ile tam olarak birleşmesi temin edilebilir. Her ne kadar UÖC ve bileşenleri resmi olarak SMO'ya katılmış olsa da İdlib'de süregelen savaş ve HTŞ'nin ağırlığı yüzünden operasyonel anlamda SMO ile bir bütünlük oluşturamamıştır. İdlib bölgesindeki yeni ateşkesten ve fiili güvenli bölgeden faydalanarak bu gerçekleştirilebilir.

48. Ömer Özkizilcik, "Uniting the Syrian Opposition | The Components of the National Army and the Implications of the Unification", *SETA Analiz*, Sayı: 54, (Ekim 2019).

ŞEKİL 3. SURIYE MİLLİ ORDUSUNUN YAPISI

HARİTA 2. TÜRKİYE-RUSYA ARASINDA İMZALANAN MUTABAKATA GÖRE SAHADA MUHTEMELEN OLUŞACAK DURUM

Mevcut durumda SMO'nun Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı hareketlerindeki birlikleri yapısal hiyerarşi içerisinde birinci, ikinci ve üçüncü kolordular olarak bulunmaktadır. İdlib'deki UÖC ise dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci kolordular olarak belirlenmiş olsa da yapısal anlamda somutlaştırılmamış ve hiyerarşiye dahil edilmemiştir.⁴⁹ Türkiye'ye müzahir tüm Suriyeli muhaliflerin tek bir çatı altında tam manasıyla düzenlenmesi radikal örgütler, YPG terör örgütü ve Esad rejimine karşı ciddi bir dengeleyici güç oluşturacak ve Türkiye'nin elini uzun vadeli olarak güçlendirecektir. Böyle bir durumda ise Suriye için askeri çözüm imkansız hale gelecek ve siyasi çözüm umutları güçlenerek artacaktır.

İDLİB DENKLEMİNE YPG'Yİ KATMAK

Türkiye'nin İdlib'de fiili bir güvenli bölge ve bölgedeki radikal unsurlar için kalıcı bir çözüm bulmasına müteakip Rusya'ya karşı YPG konusunda

baskıyı artırmasının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim iki ülke arasında iki Soçi anlaşması mevcuttur. Birinci anlaşmada Türkiye radikal gruplar bağlamında belirli sorumluluklar üstlenmişken Rusya da YPG terör örgütü bağlamında Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusunda resmi olarak önemli sorumluluklar üstlenmiştir.⁵⁰

Rusya sürekli olarak Türkiye'nin İdlib'de sorumluluğunu yerine getirmediği ve ılımlı muhalefet ile radikal unsurları birbirinden ayırmadığı şeklinde bir söylem geliştirdiği gibi Türkiye de karşılık olarak Rusya'nın Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusundaki 30 kilometre derinlikli hattan YPG'yi çıkarmadığını tekrar tekrar hatırlatabilir.

Ankara, Moskova yönetimine karşı kısa ve orta vadede YPG meselesini gündem yapıp Rusya'yı YPG noktasında zorlayarak hem psikolojik hem de saha üstünlüğü elde etmeye yönelebilir. Nitekim Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusunda askeri olarak eli güçlü olan ve anlaşmalar gereğince haklı konumda olan Türkiye'dir. Rusya

49. Ömer Özkizilcik, "Suriye Milli Ordusunun Yapısı", Suriye Gündemi, 5 Aralık 2019, <http://www.suriyegundemi.com/2019/12/05/suriye-milli-ordusunun-yapisi>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

50. "Türkiye-Rusya Arasında İmzalanan Mutabakata Göre Sahada Muhtemelen Oluşacak Durum", Suriye Gündemi, 22 Ekim 2019, <http://www.suriyegundemi.com/2019/10/22/turkiye-rusya-arasinda-imzalanan-mutabakata-gore-sahada-muhtemelen-olusacak-durum>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2020).

sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde Türkiye'nin adım atacağı vurgulanabilir ve gerektiğinde YPG'ye karşı hareket düzenlenebileceği dile getirilebilir. Nitekim Barış Pınarı Harekatı (BPH) ile Suriye'den kısmi geri çekilen ABD, Suriye bağlamında YPG'yi koruyan birincil aktör olmaktan çıkmıştır. ABD'nin Suriye'deki varlığı YPG açısından Rusya ve Esed rejimiyle olan müzakereler⁵¹ bağlamında dengeleyici bir unsur olarak görülmektedir. Yoksa Tel Rıfat'ta, Menbiç'te ve Fırat'ın doğusundaki Malikiye hattı haricinde tüm bölgelerde YPG'yi Türkiye'ye karşı koruyan güç Rusya'dır.

Türkiye kendi ulusal güvenliği için Rusya'dan YPG noktasında somut adımlar talep etmek durumundadır. Rusya, İdlib kendi sınırlarına neredeyse bin kilometre uzaklıktayken bölgedeki radikal unsurları askeri hareket gerçekleştirmesine gerekçe olarak göstermektedir. Türkiye açısından ise YPG tehdidi doğrudan sınırlarının dibindedir ve Rusya ile yapılan anlaşmalara rağmen bu örgüt Türkiye sınırından 30 kilometre güneye çekilmemiştir. Ayrıca Rusya'nın 2015'ten günümüze kadar Tel Rıfat'ta koruduğu YPG unsurları düzenli olarak Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı hareket bölgelerine saldırmakta ve sivilleri bombalı araç saldırılarıyla hedef almaktadır. Benzer bir durum BPH bölgesi için de geçerlidir.⁵² Türkiye tarafından kurulan fiili güvenli bölgeleri hedef alan bu terör örgütü konusunda Türkiye'nin haklı olarak Rusya'dan somut beklentileri bulunmaktadır. Rusya'nın kendi sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda –BPH'de olduğu gibi– Türkiye'nin yeni bir askeri hareket gerçekleştireceği Rus tarafına açıkça beyan edilebilir. Rusya ile ilişkiler bağlamında YPG'nin var-

51.

52. Ömer Özkizilcik ve Navvar Saban, "Dangerous 'Local Partner' The YPG's Terror Campaign in Northern Syria" *SETA Analiz* Sayı: 58, (Ocak 2020).

lığını sorunsallaştırmak sadece Türkiye'nin ulusal güvenliğine ve terörle mücadelesine hizmet etmeyecek aynı zamanda Rusya'nın dikkatini İdlib'den YPG'ye kaydıracaktır.

Bu bağlamda özellikle İdlib için kalıcı bir ateşkesin ve fiili bir güvenli bölgenin kurulması durumunda Rusya ve Esed rejiminin askeri kapasitesini başka alanlara kaydırabilecek imkana sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

İdlib için ilan edilen ateşkes anlaşması sonrasında ateşkesin kalıcı olması, İdlib bölgesinde güvenliğin sağlanması, Türkiye'ye yönelik göçün engellenmesi, Türkiye sınırının güvenli olması, tersine göçün başlaması ve Suriye için siyasi çözümün ön plana çıkması adına İdlib bölgesi fiili güvenli bölgeye dönüştürülmelidir. Nitekim Esed rejiminin dokuz yıllık ateşkes uygulaması göz önünde bulundurulduğunda Rus destekli rejimin İdlib'deki ateşkesi bozarak tekrar kara saldırısı başlatması beklenebilir. Bunu engellemek amacıyla İdlib bölgesi için angajman kurallarının değiştiği sinyali verilmiş ve TSK'nın caydırıcılığı ortaya konularak oldubittiyeye mahal verilmeyeceği gösterilmiştir. İdlib bölgesine düzenlenecek her türlü saldırıya mütekabiliyet esasına göre karşılık verilmesi gerekmektedir. Bahar Kalkanı Harekatı ile 8 hava savunma sistemi, 3 uçak ve 151 tank imha eden TSK, Esed rejimini durduracak güce ve iradeye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak Rusya'nın rejimi desteklemesi ve İdlib'deki ateşkesi bozmasını engellemek adına İdlib bölgesindeki radikal unsurların Türkiye ve Suriyeli muhalifler tarafından temizlenmesi gerekmektedir.

TSK'nın alan hakimiyetine geçtiği fiili güvenli bölge içerisinde radikal unsurlar bulunmayacaktır. Bu bağlamda öncelikle HTŞ, Türkistan İslam Partisi, Çeçen gruplar ve El-Kaide'ye bağlı Hurras ed-Din gibi örgütlere ayrı ayrı yakla-

şımlar sergilenerek kalıcı bir çözüme erişilebilir. HTŞ'nin kendisini lağvettiği, Türkistan İslam Partisi ve Çeçen grupların Suriyeli muhaliflerle anlaşarak sorun çıkarmadığı, Hurras ed-Din ve HTŞ'den ayrılarak diğer radikal gruplara katılanların ise Suriyeli muhaliflerle beraber SİHA destekli ortak operasyonlar gerçekleştirilerek imha edildiği bir modelle İdlib bölgesi fiili güvenli bölgeye dönüştürülebilir. Bunun gerçekleşmesi durumunda ise Türkiye'nin Rusya karşısındaki pozisyonu daha güçlü olacaktır. Diğer yandan ise

SMO ve ona bağlı UÖC'nin kapasitesinin ve eş güdümünün artırılmasıyla hem dışarıdaki hem de içerideki düşman unsurlara karşı güçlü bir askeri yerel müttefik inşa edilebilir. İlâveten Moskova ile varılan iki Soçi mutabakatı göz önünde bulundurularak Rusya'dan YPG konusundaki sorumluluklarını yerine getirmesi ve YPG'yi Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusundan çıkarması talep edilebilir. Rus tarafına sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde Türkiye'nin YPG'ye karşı hareket düzenleyeceği de deklare edilebilir.

İDLİB'DE ATEŞKES SONRASI YOL HARİTASI

ÖMER ÖZKIZILCIK

SETA | ANALİZ

İdlib için ilan edilen ateşkes anlaşması sonrasında ateşkesin kalıcı olması, İdlib bölgesinde güvenliğin sağlanması, Türkiye'ye yönelik göçün engellenmesi, Türkiye sınırının güvenli olması, tersine göçün başlaması ve Suriye için siyasal çözümün ön plana çıkması adına İdlib bölgesi fiili güvenli bölgeye dönüştürülmelidir. Nitekim Esed rejiminin dokuz yıllık ateşkes uygulaması göz önünde bulundurulduğunda Rus destekli rejimin İdlib'deki ateşkesi bozarak tekrar kara saldırısı başlatması beklenebilir. Bunu engellemek amacıyla İdlib bölgesi için angajman kurallarının değiştiği sinyali verilmiş ve TSK'nın caydırıcılığı ortaya konularak olubittiyeye mahal verilmeyeceği gösterilmiştir. İdlib bölgesine yönelik düzenlenecek her türlü saldırıya mütekabiliyet esasına göre karşılık verilmesi gerekmektedir. Bahar Kalkanı Harekatı ile 8 hava savunma sistemi, 3 uçak ve 151 tank imha eden TSK, Esed rejimini durduracak güce ve iradeye sahip olduğunu göstermiştir. Ancak Rusya'nın rejimi desteklemesi ve İdlib'deki ateşkesi bozmasını engellemek adına İdlib bölgesindeki radikal unsurların Türkiye ve Suriyeli muhalifler tarafından temizlenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan Soçi mutabakatları gereği Rusya'nın da YPG konusundaki sorumluluklarını yerine getirmesi ve YPG'yi Tel Rıfat, Menbiç ve Fırat'ın doğusundan çıkarması elzemdir. Türkiye, Rus tarafına sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde YPG'ye karşı hareket düzenleyeceğini deklare edebilir.

www.setav.org